

ВТРАТИ НАУКИ

ПАМ'ЯТІ СЕРГІЯ МИКОЛАЙОВИЧА БЕКЕШІ

Ірина Побережська, Євгенія Сливко, Олег Гайовський

Четвертого січня 2024 р. не стало Сергія Миколайовича Бекеші – відомого українського мінералога-алмазника, доцента кафедри мінералогії, петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського Львівського національного університету імені Івана Франка. Учень професора Бартошинського, Сергій Бекеша всю свою активну наукову діяльність присвятив вивченню неймовірних витворів природи – алмазів і пов'язаних із ними мінералів.

Сергій народився 28 липня 1953 р. у Львові. У 1979 р. закінчив геологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка, 1986 р. – аспірантуру кафедри мінералогії під керівництвом професора З. Бартошинського й уже 1987 р. успішно захистив кандидатську дисертацію, присвячену зв'язку кристаломорфології природних алмазів з їхніми фізичними особливостями. У дисертації вперше на прикладі якутських алмазів виконано типізацію спектрів фотолюмінесценції і спектрів збудження фотолюмінесценції. Доведено, що різноманіття забарвлення й відтінків природних алмазів можна об'єктивно оцінити (поряд зі спектрами поглинання) за допомогою колориметричних параметрів. Уперше вивчено склад газових домішок в алмазах. Показано, що найпоширенішими газовими домішками в якутських алмазах є азот, водень і вода (не елементи!), які поряд з іншими леткими компонентами відображають хімізм середовища алмазоутворення, первинний флюїд.

Сергій Бекеша серед співробітників кафедри мінералогії, 1985.
Зліва направо: Н. Лащова, С. Бекеша, В. Макаров, Л. Ланчак,
О. Матковський, М. Хотєєнкова

Упродовж 1979–1983 рр. С. Бекеша працював на посаді інженера, 1987–1994 – молодшого наукового співробітника НДЧ Львівського університету; у 1994–1996 рр. – начальник польової аналітичної лабораторії і головний мінералог АТ «Еклогіт» у Красноярську.

Повернувшись до України, Сергій Миколайович протягом 1997–2000 рр. працював старшим і провідним співробітником НДЧ та доцентом кафедри мінералогії Львівського університету, у 1997 р. йому присвоєно вчене звання доцента; 2001–2002 – старший науковий співробітник Дослідницького центру Міністерства освіти України, 2003–2005 – старший науковий співробітник Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України (м. Львів). Упродовж 2005–2009 рр. С. Бекеша працював провідним мінералогом гірничорудного товариства «Катока» в Анголі (на однойменній кімберлітовій трубці) – займався сортуванням алмазів. У липні 2009 р. Сергій Миколайович повернувся в рідні пенати – на кафедру мінералогії ЛНУ імені Івана Франка, де обійняв посаду асистента, а з лютого 2011 р. – доцента.

С. Бекеша працює на сортуванні алмазів, видобутих із кімберлітів трубки «Катока» (Ангола), 2003

Доцент Бекеша викладав такі навчальні дисципліни, як кристалографія, шліховий аналіз, мінералого-геохімічні методи пошуків, теоретичні основи фізики мінералів, гемологія, коштовне каміння, науково-дослідний практикум. Особливо подобалися студентам лекції Сергія Миколайовича про коштовне каміння (він розробив цей новий для кафедри навчальний курс). Сергій Бекеша – співавтор таких науково-методичних праць: *Бекеша С. М., Сливко Є. М., Білик Н. Т.* Цикл лекцій з курсу «Методи мінералогічних досліджень» (для студентів напряму підготовки 6.040103 – геологія). Ч. 1, 2. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013; *Бекеша С. М., Білик Н. Т.* Діагностика мінералів шліхів : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015; *Білик Н. Т., Скакун Л. З., Бекеша С. М., Побережська І. В.* Діагностика мінералів за основними макроскопічними ознаками : навч.-метод. посібник до лаб. занять і самост. роботи для студентів спеціальності 103 – Науки про Землю та інших природних спеціальностей. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022.

Сергій Бекеша (перший праворуч) серед учасників презентації книги «Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1945–2005)», 2 квітня 2009 р.

Наукові інтереси Сергія Миколайовича пов'язані з дослідженням різноманітних властивостей алмазу та його мінералів-супутників із кімберлітів, лампроїтів, флюїдизатно-експлозивних утворень та інших гірських порід різних регіонів України й інших країн. Учений займався проблемами алмазоносності Кіровоградського і Приазовського мегаблоків Українського щита, вивчав мінералогічні й петрохімічні особливості кімберлітів Зеленогайської структури, Щорсівської та Лелеківської дайок, з трубок «Ново-Ласпинська», «Южна», «Надія», «Петрівська», а також лампроїтів трубки «Мрія». Він досліджував кристаломорфологію пікроільменіту, хромдіопсиду, піропу, хромшпінелідів, алмазів України, Анголи й інших країн, мінералогію шаруватих силікатів групи смектитів, які є у складі кір звітрювання, сформованих по кімберлітових породах. Усі ці питання розглянуто в близько 130 наукових працях, серед яких наведемо праці останнього десятиліття: «Рудогенез флюїдизатно-експлозивного типу на південно-західній окраїні Східноєвропейської платформи» (2015; співавтор. Г. Яценко, О. Гайовський, І. Яценко); «Флюїдизатно-експлозивний рудогенез і мінерагенія окраїни Східноєвропейської платформи в межах України» (2015; співавтор. Г. Яценко, О. Гайовський, І. Яценко); «Флюїдизатно-експлозивні прояви і особливості мінерагенії Передкарпаття» (2016; співавтор. Г. М. Яценко, І. Г. Яценко, Г. С. Федчун); «Особливості кори звітрювання кімберлітової трубки Очинжау (південно-західна Ангола)» (2017; співавтор. Б. Манчур, Н. Білик); «Леткі компоненти у верхній мантії Землі (за даними вивчення флюїдних включень у діамантах і сферулах ендегенного походження)» (2017; співавтор. І. Наумко, І. Яценко, Г. Яценко, Б. Сахно, Л. Дручок); «Геологія та літолого-структурні умови локалізації брекчієподібних порід центральної частини Українського щита (на прикладі Грузького поля трубоподібних тіл)» (2019; співавтор. О. В. Гайовський, Є. М. Сливко, Г. М. Яценко); «Особливості використання традиційних мінералів-індикаторів у процесі прогнозування й розшуків потенційно алмазоносних об'єктів» (2019; співавтор. В. Гулій, І. Побережська) та ін.

Сергій Миколайович брав участь у численних наукових форумах різного рангу, де успішно представляв результати своїх досліджень, зокрема, «Континентальний неовулканізм Альпійської складчастої зони Східної Європи» (Київ, 2013), «Фундаментальне значення і прикладна роль геологічної освіти і науки» (Львів, 2014), Восьмі наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка (Львів, 2014), «Геохронологія та рудоносність докембрію і фанерозою (до 110-ї річниці від дня народження акад. АН УРСР Семененка М. П.)» (Київ, 2015), Десяті наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка (Львів, 2016), «Геологія і корисні копалини України» (Київ, 2018), «Мінерально-сировинні багатства України: шляхи оптимального використання» (Хорошів, 2018, 2021), «Здобутки і перспективи розвитку геологічної науки в Україні» (Київ, 2019), «Від мінералогії і геогнозії до геохімії, петрології та геофізики: фундаментальні і прикладні тренди XXI ст.» (Київ, 2021) та ін.

Доцент С. Бекеша за гоніометром

У 1997 р. група дослідників фізичного та геологічного факультетів Львівського університету, серед яких був і Сергій Миколайович, отримала патент України «Спосіб сортування алмазів»: номер патенту – 17165; автори – М. С. Підзирайло, А. С. Волошиновський, В. В. Василів, З. В. Бартошинський, С. М. Бекеша. Винахід належить до галузі мінералогії алмазу, а саме сортування алмазів на функціональні групи за вмістом домішкового азоту в А-формі для відбирання сировини під час виготовлення різноманітних алмазних інструментів.

Сергій Бекеша дуже шанобливо ставився до свого вчителя – видатного алмазознавця, доктора геол.-мін. наук, професора Збігнева Владиславовича Бартошинського і завжди зберігав теплі спогади про нього. Пам'яті проф. Бартошинського присвячено статті «Дослідження природних діамантів у Львівському університеті (до 85-річчя від народження проф. З. Бартошинського)» (2014) і «Внесок професора Збігнева Бартошинського в дослідження алмазів та мінерагенічну кристалографію (до 90-річчя від дня народження)» (2019; співавтор О. Матковський).

Сергій Миколайович був надзвичайно інтелігентною й толерантною людиною, його поважали колеги і студенти, з ним приємно було спілкуватися на будь-які теми – і наукові, і життєві. Він залишив свій помітний слід в українській мінералогічній науці. Ми пам'ятатимемо...